

Her yönüyle *fellow* eğitimi

Fellowship training in all aspects

Kaan Irgit

Liv Hospital, Ortopedi ve Travmatoloji Kliniği, Beşiktaş, İstanbul

Ortopedi ve travmatoloji eğitiminde asistanlık sonrası süreçlerden birisi de *fellowship* eğitim programlarıdır. Bu programlar Dünyada çeşitli ülkelerde ve çeşitli şekillerde verilir. Hepsinde amaç ortopedistin kişisel ve mesleki gelişimini arttırmasıdır. Bunlar zorunlu eğitimler değildir, ancak hızla gelişen ve ilerleyen bilim dünyasında kısa zamanda çok tecrübeli meslektaşlarımızdan eğitim almak için etkin araçlardır. Temel olarak *fellowship* programları klinik, araştırma ve gezici (*travelling*) olarak üç şekildedir. Herhangi birine başvurmanın sebepleri ve yolları birbirinden ayrılır. Aşağıdaki yazıda, *fellowship* programlarının tanımları, amaçları ve başvuru yolları üzerinde durulmuştur. Ülkemiz klinik *fellowship* programları Batı ortopedi dünyasının gerisinde kalmıştır; ancak temenni odur ki, günümüzde eğitimde uygulanan akreditasyon ve standartlaşma çalışmaları sonrasında, önümüzdeki yıllarda istenilen düzeye gelecektir.

Fellowship training is one of the learning processes after orthopaedic residency. There are certain fellowship programs in many countries. Fellowship training is not mandatory. However, they are efficient ways to learn from experienced orthopaedic surgeons in the rapidly growing orthopaedic world. Basically there are three different fellowship programs: clinical, research and travelling fellowship. They all have different application routes. This paper describes the fellowship programs, and describes the aims and application ways of these programs. Turkish orthopaedic education lacks valid clinical fellowship programs, however, there is a rapid standardization and accreditation endeavor by the educational committee that hopefully help to build better national fellowship programs.

Eski İngilizce'de "*fēlagi*" kelimesi arkadaş, eşlik eden, refakat eden ve iş ortağı demektir. "*Fēlagi*" kelimesinin yeni İngilizce'de karşılığı "*fellow*"dur. "*Fellow*" çalışan kişiye verilen isim iken, bu pozisyona da "*fellowship*" denir. Kelime karşılığı dilimizde tam olarak yer almadığından, yazının bundan sonraki bölümünde "*fellow*" olarak kullanılacaktır. Dilimizdeki "*çırak*" kelimesi belki de bu pozisyonu açıklamak için kullanılabilir tek kelimedir. Ancak, *çıraklar* genelde ustalarının yanında çalışmaya devam ederken, *fellow*'lar öğrenim ve eğitim süreçleri sonrası genellikle başka yerlerde çalışmaya devam eder ve nadiren eğitim aldıkları yerlerde çalışma imkânı bulabilirler. Ortopedide *fellowship* çeşitli şekillerde yapılabilir. Bu pozisyon genellikle doktora sonrası eğitim programıdır (*postdoctoral*); yani, doktora eğitimi karşılığı olan asistanlık eğitimi sonrasında yapılır.

Genel olarak ortopedide fellowship eğitimi üçe ayrılır: klinik *fellowship*, araştırma *fellowship* (*research fellowship*) ve gezici *fellowship* (*travelling fellowship*) pozisyonu. Hepsinde amaç, temelde bir alt dalda bilgi ve becerilerin arttırılmasıdır. Dilimizde karşılığı olmadığı gibi, maalesef ülkemiz tip eğitiminde de *fellowship* eğitimi alma olanakları kısıtlıdır. Ortopedide resmi klinik *fellowship* eğitimi kısıtlı olarak el cerrahisi ve omurga cerrahisinde verilmekte iken, diğer alt dallarda bu imkân hemen hemen yoktur. Resmi olmayan, yani bir sertifikasyon olmadan *fellowship* eğitimi veren merkezler ise mevcuttur.

Fellowship pozisyonları, Amerikan tıp eğitiminde kısaca PGY (*postgraduate year*) olarak geçen, yani mezuniyet sonrası eğitimin birinci yılına eşit bir eğitim seviyesi olarak görülür ve maaşları da genelde bu şekilde belirlenir. İsteyen her kurum *fellow* eğitimi veremez. Belirli kriterlerin yerine getirilmesi beklenir. Öncelikle, bu

eğitimi verecek o yan dalda yetişmiş yeterli sayıda uzman olması gerekir. Daha sonra da o yan dal eğitimi layıkıyla alabilmek için yeterli sayı ve çeşitlilikte hasta ve olgu olması gerekir. Bundan sonraki en önemli gereklilik ise maddi kaynaktır. *Fellow*'ların maaşlarının belli bir maddi kaynaktan sağlanması gerekir ki bu, araştırma *fellowship* pozisyonlarında daha öne çıkan bir problemidir. Bir *fellow* maaşı Amerikan standartlarında genelde \$2000–3000 arası değişmektedir. Bu değişim eyaletten eyalete, yaşanan bölgeye veya hastanenin kaynaklarına göre değişiklik gösterir. Bu gereklilikleri yerine getiren klinikler akreditasyon için başvuruda bulunurlar ve yeterlilikleri her yıl tekrar denetlenir.

KLİNİK FELLOWSHIP PROGRAMLARI

Öncelikle bilmek gerekir ki bu tamamen isteğe bağlı yapılan bir fazladan yan dal eğitim tercihidir. Herhangi bir klinik *fellowship* programı temelde bir cerrahi ve klinik beceri geliştirme programıdır. Başvuran kendini belli bir konuda daha da geliştirmek istiyorsa ve buna değecek ise yapılmalıdır. Başvuran böyle bir pozisyon sonrası üç şey kazanır: 1) belli bir konuda ortopedik beceri, 2) bu becerilerin kanıtı olan bir belge ve 3) aynı şekilde çalışan ve düşünen bir grup ortopedist ile çalışma ve iletişim ağı içinde olma avantajı ve olanağı.^[1] Bu arada, bu eğitim süreci ile geçen yıl genel ortalamanın altında maddi kazanç olacak bir yıl olacağından, tercih edilen merkez ve verdiği eğitim buna değmelidir. Bu ekstra eğitim yılı, bir nevi mesleki bir yükselme basamağı olarak düşünülmelidir. İyi bir *fellowship* eğitimi 6. yıl asistanlığından daha fazla bir durumdur; klinik idare becerilerinin ve hasta hakkında kritik karar verme yetilerinin de bağımsız bir düşünme süreci ile gelişmesini sağlamalıdır. Tercih edilen programın daha önceki mezun *fellow*'ları ülkelerinde hangi pozisyonlara gelmiş, buna da bakmak gerekir ki o programı daha iyi değerlendirmek ancak bu şekilde mümkün olur. Büyük şehirlerdeki programlarda, alınacak maaşın yetmeyebileceği ve ekstradan \$20.000 gerekebileceği akılda tutulmalıdır. Seçilecek bölümde fakültenin yani eğitimcilerin birbirleri ile uyumsuz ve kavgalı olmaması da ayrıca bir tercih sebebi olmalıdır. Bu programlarda, nöbetlerin ne kadar sık olduğundan çok ne kadar verimli geçtiği de önemlidir. *Fellow* seviyesinde ortalama 350 ameliyat yapılması idealdir (el cerrahisinde biraz daha fazla, omurgada biraz daha az).

Başvurmadan önce, kişi gelecekteki mesleki beklentileri konusunda kararlı olmalıdır. Zayıf ve kuvvetli yanlarını bilip zayıf yanlarını geliştirmek amacıyla olmalıdır. Bu alanda hizmet veren merkezlere, iyi yazılmış bir özgeçmiş ve *cover letter* (kapak yazısı: başvuranın kendisini ifade ettiği bir kısa özet yazı)

mektubu ile başvurulur. Bu mektubun kısa, çarpıcı ve net olması gerekir. Başvuran kişi bu mektubu yazarken, ne istediğinden emin olmalı ve bunu güzel bir dille ifade etmelidir. Bu başvuruları yaparken kaynak olarak internetten ve daha önce tecrübesi olanlardan yararlanılabilir. ABD'de bu programlara kabul edilme bir eşleşme (*match*) programı ile olduğundan, sadece bir merkezi istemek veya merkezin sizi istemesi yetmeyebilir. Mutlaka her üç USMLE (*United States Medical Licensing Examination*) sınavını da başvurudan önce almak gereklidir. Sadece el cerrahisi yan dalı bu kural için istisnadır. Her kabulde olduğu gibi güçlü tavsiye mektupları gerekir. Cerrahi yan dal pozisyonları da her yıl duyurulur. Bu programların hemen hepsi birer yıllıktır. Dünya'nın her yerinde, bu tip başvurular iyi yazılmış bir özgeçmiş, konudaki isteğinizi belirten bir *cover letter* ve güçlü tavsiye mektupları ile olacaktır. Çok rahat anlaşılabilir seviyede İngilizce (genellikle İngilizce konuşulan ülkelere gidildiğinden veya çoğu Avrupa ülkesinde yeterli olduğundan; ancak, gidilen ülkeye göre bilinmesi gereken dil değişiklik gösterebilir) bilmek gereklidir. Japonya ve Güney Kore gibi ülkelerde de el cerrahisi veya omurga cerrahisi ile ilgili çok üst düzey eğitim veren *fellowship* programları mevcuttur. Planlama yaparken, *fellow* eğitimi sonrasını da hesaba katmak gerekir. Düşük maaş ile 1–2 sene eğitim almak herkesin yapmak isteyeceği bir şey değildir. Getiri ve götürülerini, kişinin kendi sosyal ve mesleki beklentilerine göre belirlemesi gerekir. Ailesi olanlar için, gidilecek yerdeki okul olanakları ve sosyal çevre de büyük önem taşır.

ARAŞTIRMA FELLOWSHIP PROGRAMLARI

Bunlar, bir alt dalda bilimsel araştırma yapmayı öğreten programlardır. Bu programlarda genellikle klinik araştırmalar yapılır, ancak laboratuvar çalışmaları ve hayvan deneyleri yapma ve öğrenme şansı da vardır. Başvuran kişi yine amacını iyi belirlemelidir. Asistanlık eğitim sürecinde iyi bir bilimsel araştırma yapma alt yapısı almış bir kimsenin bu programlara ihtiyacı olmayabilir; dahası, iyi bir araştırmacı olmak veya bilimsel araştırma yapmak için bu *fellowship*'lik eğitimi almak zorunlu değildir.^[2] Bu anlamda, nereye başvurulacağından çok, kişinin kendine şu soruları sorması önemlidir: “Benim bilimsel araştırma yapma kapasitem nedir? Mesleki amaçlarım nelerdir?” İyi bir bilimsel araştırma özgeçmiş, klinik *fellowship* başvurularında çok etkili olabileceği gibi yaşanacak olan ülkeyi ve sistemini tanımak için de iyi bir fırsattır. Böylece, klinik *fellowship* için bir basamak olarak da kullanılabilir. Araştırma *fellowship* eğitiminde, iyi bir *mentor* çok önemlidir. Araştırma yapılacak grupta en az bir tane çok iyi araştırmacı olmalıdır.

Araştırma *fellowship* programlarında kişi bir araştırma yaparken, planlama yapmayı, metodolojiyi ve hipotez seçmeyi öğrenir. Ayrıca, etik kurul isteği yazılmasını ve uygun şekilde makale değerlendirmesini de öğrenme şansı yakalar; istatistik bilgisini geliştirebilir; en önemlisi, kaynak araştırma ve dergilere başvuru süreçlerini öğrenir. Genelde araştırma *fellow* programları iki yıldır ve bu sürede çeşitli sayıda makale yazma ve katkıda bulunma olanağı da yakalanır. İlk yıl, sistemi öğrenmek ve araştırma konularını belirleyerek etik kurul onaylarını almakla geçer; ikinci yılda ise, genelde ilk yılın meyveleri alınır ve o yıl makaleleri yazmak ve dergilere göndermekle geçer. *Fellowship*'in bir diğer avantajı, başka tecrübeli araştırmacılar ile tanışma ve çalışma imkânıdır. Bu arada, büyük bir dezavantajı, bu bir veya iki yıllık süre boyunca cerrahi pratikten uzak kalmaktır ki, başvurunun bunu göz önünde bulundurması gerekir. Ancak, gözlemci olarak çeşitli olguları izleme imkânı olacaktır.

Araştırma *fellowship* pozisyonları için USMLE sınavları gerekmez. Bunlar, www.orthogate.com gibi sitelerde duyurulur. Aynı şekilde *Orthopaedic Research Society*'nin www.ors.org sayfasından da *mentor* ve program seçimi için yararlanılabilir. TOTBİD çatısı altında kurulan Türk Ortopedik Araştırma Konseyinden de (TOAK) bu konuda destek alınabilir. Araştırma *fellow*'luğu, ileride akademik kariyer yapmak isteyenler için makale yazmak, insan tanımak, araştırma bütçesi oluşturmayı öğrenmek ve beraberinde klinik ve araştırmaları da yürütmeyi öğrenmek için bulunmaz bir fırsat olabilir.

GEZİCİ FELLOWSHIP PROGRAMLARI

Bu programlar, ilgilendiğiniz alanda kısa sürede yoğun bilgi ve beceri almanın güzel bir yoludur. Genelde, büyük ortopedi cemiyetlerinin özellikle 40 yaş altı genç uzmanları cesaretlendirdiği bir sistemdir. Hem çeşitli ülkelerin tıbbi seviyesini öğrenmek, hem değişik cerrahi kültürleri ve yaklaşımları görmek, hem de sosyal ağ yaratmak için çok yararlıdır. Başvuru kriterleri olarak

genelde, o cemiyete üye olmak, son iki toplantısına katılmak ve o alanda yayın yapmış olmak sayılabilir. Süre sonunda, katılımcılardan genelde bir rapor veya sunum yapması istenir.

Sonuç olarak, *fellowship* programları zorunlu olmayan, kişinin mesleki kariyer planlamasında eksiklerini gidermek veya belli konularda daha ayrıntılı eğitim almak için tercih edebileceği bir eğitim sürecidir. Seçilecek klinik ayrıntılı olarak araştırılmalıdır ve kliniğin başındaki *mentor* çok önemlidir. Kişinin çok geniş bir mesleki ve sosyal çevre edinmesine katkıda bulunur. Bu geçen sürede alacağı maaş, normalde kazanacağından çok daha az olacaktır; bu hesaplamalar iyi yapılmalıdır. Akılda tutulması gereken bir diğer konu; bu programların oldukça yorucu ve yoğun programlar olduğudur. *Fellow*, süre bitiminde o konudaki özgüvenini ve tecrübesini üst noktalara taşıma şansı yakalayacaktır; ancak, bunun bir bedeli vardır. *Fellow*'dan beklenen, sürekli çalışması ve üretmesidir. Bu programların kişiye katkısı, kısaca; eğitim, bilimsel araştırma yapmayı öğrenme, liderlik becerilerini geliştirme, sağlık hizmetini öğrenme, klinik bütçelerini planlamayı öğrenme ve mesleki gelişim olarak özetlenebilir.^[3] Ümidimiz odur ki, ülkemizdeki eğitimin standardizasyon çalışmaları en kısa zamanda meyvesini verir, Dünya çapında *fellow* eğitimi veren kliniklere sahip oluruz ve böylece, meslektaşlarımız kendi diliyle bu eğitimleri alırken, küçülen ve bütünleşen ortopedi dünyasında, başka ülkelerden gelen meslektaşlarımıza da bu eğitimleri verme imkânına kavuşuruz.

KAYNAKLAR

1. Bernstein J. Factors to consider when considering a fellowship. Clin Orthop Relat Res 2006;449:215-7.
2. Ahn J. Research fellowships. Clin Orthop Relat Res 2006;449:239-40.
3. Biant LC, Rangan A, Costa ML, Muir DC, Weinrauch PC, Clasper JC, Dix-Peek SI. The ABC Travelling Fellowship 2010. J Bone Joint Surg Br 2010;92(11):1498-CrossRef